

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОНФЛІКТОЛОГІЯ»

Укладач програми навчальної дисципліни доцент кафедри публічного управління та адміністрування, к. п. н., доцент, Шупта І. М.

Програма навчальної дисципліни складена відповідно до освітньо-професійної програми Економіка підприємства спеціальності 051 Економіка.

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Конфліктологія» полягає у вивченні закономірностей стосунків і поведінки людей у різноманітних конфліктах, з'ясуванні причин виникнення конфліктів і дослідженні методів їх вирішення, способів та прийомів, раціональних технологій запобігання, прогнозування, профілактики та попередження конфліктів.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни загальної підготовки обов'язкової частини базується на знаннях, отриманих при вивченні навчальних дисциплін, таких як «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці», «Етика та естетика», «Етика ділового спілкування», «Менеджмент», «Підприємництво і бізнес-культура», «Політологія», «Правознавство», «Соціологія», «Трудове право» та «Філософія»

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни є набуття практичних навичок у вирішенні конфліктів та вмінь контролювати конфліктну ситуацію, а також вмінь позитивно сприймати конфлікт і прагматично його використовувати.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни :

- розгляд та аналіз сучасних підходів до конфліктів;
- аналіз об'єктивних і суб'єктивних причин виникнення конфліктів;
- освоєння методики дослідження конфліктів;
- розгляд та аналіз моделі та динаміки проходження конфлікту;
- вивчення конструктивних і деструктивних функцій конфлікту;
- набуття навичок запобігання виникненню деструктивних конфліктів;
- набуття вмінь управління конфліктною ситуацією та застосування методів конструктивного вирішення конфліктів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані такі компетентності:

загальні:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК 10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

фахові:

СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.

СК 4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК 5. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК 8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин.

СК 9. Здатність прогнозувати на основі стандартних теоретичних та економетричних моделей соціально-економічні процеси.

ПРН 11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

СК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК 14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

1.4. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.

ПРН 6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

ПРН 14. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

ПРН 20. Оволодіти навичками усної та письмової професійної комунікації державною та іноземною мовами.

ПРН 22. Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у

роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.

ПРН 23. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

ПРН 24. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин – 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Конфлікт: поняття та предмет вивчення

Конфлікт як феномен соціального явища. Сутність конфлікту. Формування конфліктологічних ідей. Конфліктологія як наука та навчальна дисципліна. Становлення конфліктології як галузі наукового знання. Місце конфліктології в системі наук. Галузі вітчизняної конфліктології. Загальна характеристика зарубіжної конфліктології. Методологічні основи дослідження конфліктів.

Тема 2. Об'єктивні та суб'єктивні причини, функції виникнення конфліктів

Особистісні причини виникнення конфліктів. Позитивні та негативні функції конфліктів. Поведінка людей у конфлікті. Двоїстий характер функції конфлікту. Теорії механізмів виникнення конфліктів.

Тема 3. Види конфліктів

Класифікації різних видів конфліктів. Рольові конфлікти. Політичні конфлікти. Соціальні конфлікти. Сімейні конфлікти. Міжетнічні конфлікти. Конфлікти в сучасних правових відносинах. Релігійні конфлікти та основні шляхи їх вирішення. Конфлікти в сфері управління. Економічні конфлікти. Педагогічні конфлікти.

Тема 4. Динаміка конфлікту та механізми його розвитку

Анатомія конфлікту. Основні періоди й етапи в розвитку конфлікту. Ескалація конфлікту. Динаміка різних видів конфлікту. Життєвий цикл конфлікту (на основі моделей К. Мітчела та Б. Хофмана). Ескалація конфлікту. Напруженість як передумова і наслідок конфлікту.

Тема 5. Загальна характеристика внутрішньоособистісного конфлікту

Поняття внутрішньоособистісного конфлікту. Основні види внутрішньоособистісних конфліктів. Наслідки внутрішньоособистісних конфліктів. Способи вирішення внутрішньоособистісних конфліктів.

Тема 6. Міжособистісні конфлікти

Механізми виникнення міжособистісних конфліктів. Причини міжособистісних конфліктів. Структура міжособистісних конфліктів. Сфери їх прояву. Поняття міжособистісного конфлікту та його особливості. Причини та чинники міжособистісних конфліктів. Управління міжособистісними конфліктами.

Тема 7. Міжгрупові конфлікти

Групові конфлікти та їх особливості. Конфлікт «група – група».

Внутрішньогруповий фаворитизм. Трудові конфлікти і шляхи їх розв'язання. Специфіка міжетнічних конфліктів. Внутрішньополітичні конфлікти. Мобінг-конфлікт. Девіантна поведінка в конфлікті.

Тема 8. Міждержавні конфлікти

Міжнародні відносини і зовнішньополітичний інтерес держави як основа міждержавних конфліктів. Типологія міждержавних конфліктів. Динаміка конфліктного процесу. Форми, методи, технології та політико-правові засоби запобігання, врегулювання і вирішення міждержавних конфліктів. Роль міжнародних організацій (ООН, Ради Європи) та воєнно-політичних блоків (НАТО) у попередженні, запобіганні ескалації та врегулюванні міжнародних конфліктів. Основні засоби діяльності Ради Безпеки ООН щодо врегулювання міжнародних конфліктів.

Тема 9. Шляхи аналізу конфліктів

Логіка своєчасного аналізу конфлікту. Методологічні та організаційно-методологічні основи дослідження конфліктів. Технологія діагностики конфлікту. Інструментарій діагностики конфлікту. Картографія конфлікту Х.Корнеліус і Ш.Фейр. Структурна модель конфлікту за В.М. Шаленко. Діагностика організаційних конфліктів згідно моделі Л. Грінхелга. Методологічні принципи дослідження конфліктів. Експериментальні дослідження конфліктів в лабораторних умовах: ігрові процедури і створення конфліктів. Експерименти з провокуванням конфліктів в природних умовах. Вивчення специфічних форм соціальної взаємодії як моделей конфлікту. Примирні та арбітражні процедури. Методи опитування при вивченні конфліктів. Допоміжні методи: тести, анкети, моделювання, соціометрія тощо. Етапи аналізу конфлікту. Методи дослідження конфліктів. Методи вивчення конфліктності особистості.

Тема 10. Стрес як причина та наслідок виникнення конфлікту

Класифікація стресорів та їхніх наслідків. Сутність, фактори та види стресів. Динаміка розвитку внутрішнього напруження під час стресу. Рівні та методи управління стресами. Умови заповнення стресам. Психологічна готовність членів протистояти стресам. Прийоми виходу зі стресових ситуацій. Прийоми нейтралізації стресів.

Тема 11. Прогнозування, запобігання та профілактика конфліктів

Моніторинг і прогнозування конфліктів. Сутність та значення процесів профілактики та запобігання виникненню конфліктів. Передумови успіху, труднощі профілактики та запобігання конфліктам. Технологія профілактики й запобігання конфліктам. Інструменти управління емоціями у профілактиці й запобіганні конфліктам.

Тема 12. Управління конфліктами

Стили (стратегії) поведінки в конфлікті. Методи управління конфліками. Форми, варіанти та критерії завершення конфліктів. Переговори як універсальний метод вирішення конфліктів. Медіація та її роль у розв'язанні проблемних ситуацій.

3. Рекомендовані джерела інформації

1. Гуменюк Л.Й. Соціальна конфліктологія: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 564 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/123456789/445/1/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%202015.pdf>. (дата звернення 28.08.19).

2. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 34, ст.227); { Із змінами, внесеними згідно із Законом N 1096-IV (1096-15) від 10.07.2003, ВВР, 2004, N 6, ст.38 } {Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду N 35-рп/2009 (v035p710-09) від 24.12.2009 } { Із змінами, внесеними згідно із Законами N 4719-VI (4719-17) від 17.05.2012, ВВР, 2013, N 15, ст.97 N 5026-VI (5026-17) від 22.06.2012, ВВР, 2013, N 22, ст.216 N 5458-VI (5458-17) від 16.10.2012, ВВР, 2013, N 47, ст.659}. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 28.08.2019).

3. Кашапов, М.М. Основы конфликтологии : учебное пособие для академического бакалавриата. Москва : Издательство Юрайт, 2018. 116 с. URL: <https://www.biblio-online.ru/bcode/423311> (дата обращения: 28.09.2019).

4. Конфліктологія: конспект лекцій для підготовки магістрів усіх форм навчання / Галаган В.Я., Орлов В.Ф., Отич О.М. К.: ДЕТУТ, 2008. 293 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/3936/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%9E.%D0%9C._%D0%9E%D1%82%D0%B8%D1%87_rtf_2014_05_04_16_49_58_661.pdf. (дата звернення: 28.08.2019).

5. Конфліктологія: підручник для студентів вищ.навч. закл. юридич. спец. / Герасіна Л.М., Панов М.І., Осіпова Н. П. та ін.; [За ред. професорів Л.М. Герасіної та М.І. Панова]. Харків: Право, 2002. 256 с.

6. Конфліктологія : навчальний посібник [Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М.]; За заг. Ред. В. М. Летюха, Л.В. Торгової. К. : КНЕУ, 2003. 315 с.

7. Конфліктологія: навч. посіб. Коваленко Д.В., Шалімова І.М., Корецький О. М., Бурбига В.А. URL: pidruchniki.com/85341/psihologiya/konfliktologiya. (дата звернення: 28.08.2019).

8. Лукин, Ю.Ф. Конфликтология: управление конфликтами : Management of the conflicts : учебник для вузов М.: Академический Проект; Гаудеамус, 2007. 799 с. URL: <https://narfu.ru/upload/medialibrary/5dc/konfliktologiya-uchebnik.pdf>. (дата обращения: 28.08.2019).

9. Орлянський В. С. Конфліктологія: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2007. 238 с. URL: <http://padaread.com/?book=89867&pg=2>. (дата звернення: 28.08.2017 р.).

10. Пірен М. І. Конфліктологія : підручник. К.: МАУП, 2003. 360 с. URL: <https://studfiles.net/preview/5194699/>. (дата звернення: 28.08.2019).

11. Примуш М. В. Конфліктологія: навч. посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 288 с. URL: <http://studentam.net.ua/content/category/24/318/86/>.

(дата звернення: 28.08.2019).

12. Скібіцька Л. І. Конфліктологія : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 384 с.

13. Слободанюк А.В., Андрущенко Н.О. Психологія управління та конфліктологія: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2010. 120 с. URL: <http://posibnyku.vntu.edu.ua/pdf/000708.pdf>. (дата звернення: 28.08.2019).

14. Тихомирова Є.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/417/1/conflictology.pdf>. (дата звернення: 28.08.2019).

15. Фесенко Г.Г. Психологія управління та конфліктологія: конспект лекцій (для студентів спеціальності 8.14010101 «Готельна і ресторанна справа»): навч. посіб. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2013. 132 с. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/35075/1/2013%20%D0%BF%D0%B5%D1%87.%2058%D0%9B%20BF%D0%B5%D1%87.%2058%D0%9B%20%D0%9F%D0%A3%D1%96%D0%9A.pdf>. (дата звернення: 28.08.2019).

16. Яхно Т.П., Куревіна І.О. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 168 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/824987/>. (дата звернення: 28.08.2019).